

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Borås,
för långsam handläggning av förundersökningar där målsägandena var
under 18 år**

Beslutet i korthet: I ett ärende vid åklagarkammaren i Borås har både misstankar om sexualbrott mot barn och bl.a. våldtäkt mot en vuxen handlagts. Barnens pappa var utpekad som gärningsman. Från det att den första anmälan i ärendet gjordes har handläggningen pågått i ca två år och sju månader. Jag konstaterar att en så lång handläggningstid är oacceptabel och är kritisk till att inte kraftfullare åtgärder, inte minst från kammarledningens sida, vidtogs för att skynda på handläggningen.

Anmälan

AA ifrågasatte i en anmälan bl.a. handläggningstiden i förundersökningar gällande sexuellt utnyttjande av underårig m.m. vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Borås, i vilken flera målsägande var under 18 år. Hon uppgav bl.a. att det sedan polisanmälan gjorts dröjde två år och sju månader till dess att åtal väcktes.

Utredningen

Handlingar i åklagarkammarens ärende 404A-4600-05, Polismyndighetens i Västra Götaland ärende (K192011-05 m.fl.) samt Borås tingsrätts mål (B 982-07) infordrades. Av dessa framkom bl.a. att flera målsägande var barn födda 1996 och senare. Misstankarna gällde brott enligt 6 kap. brottsbalken. Den första av polis-anmälningarna i ärendet inkom till åklagarkammaren i slutet av november 2005. Åtal väcktes i augusti 2008.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet.

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren BB) kom in med ett remissvar tillsammans med upplysningar från chefsåklagaren CC och kammaråklagaren DD (se bilaga 1-2).

Hon anförde, efter att ha redogjort för bakgrunden och den rättsliga regleringen, följande under rubriken bedömning.

De utredningar som omfattas av ärendet har pågått under sammanlagt två år och sju månader från det att förundersökning inleddes i december 2005 till dess att förundersökningarna slutfördes i juli 2008. Åtal beslutades i augusti 2008. Brottsmisstankarna har riktats mot målsägandenas hälsa, frihet eller frid och rört brott för vilket är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningarna har därför i de delar där målsägandena varit under 18 år omfattats av kravet på särskild skyndsamhet. I och med att åklagaren EE den 19 december 2006 gjorde bedömningen att FF var skäligen misstänkt för de dittills aktuella gärningarna, började även den särskilda tidsfristen att löpa. Åtal skulle därmed ha väckts senast den 19 mars 2007. Utredningen i det nu aktuella fallet slutfördes istället 1 år och 8 månader senare. Det är givetvis en mycket lång handläggningstid, särskilt i denna typ av ärende.

Från det att den första anmälan inkom i november 2005 har ytterligare sex anmälningar tillkommit i ärendet. De nya anmälningarna inkom i januari, april, augusti och november 2006 samt i maj och november 2007. Anmälningarna har i samtliga fall riktats mot FF och med ett undantag samordnats med det pågående ärendet. Det har varit angeläget att handlägga utredningarna samtidigt, inte minst med tanke på bevisfrågan och målsägandenas ställning till FF. Den långa handläggningstiden kan delvis förklaras genom de nya anmälningarna.

Om den lagstadgade tidsfristen inte kan hållas i ett enskilt ärende bör åklagaren anmäla detta till kammarchefen. Det framgår inte att så har gjorts i detta ärende men det har däremot framgått att kammarchefen uppmärksammat att polisen under den aktuella tidsperioden haft brist på personal med kompetens att handlägga barn-ärenden. Åklagaren EE har i sitt yttrande bekräftat att detta förhållande utgjort ett problem under utredningen vilket bl.a. föranlett att han i mars 2007 haft kontakt med polisen i angränsande distrikt för att få till stånd förhör med de minderåriga målsägandena. Av kammarchefens yttrande framgår även att han under samma period tagit upp de nämnda problemen med polismyndigheten.

Av diariet framgår att utredningsåtgärder vidtagits regelbundet under hela förundersökningen. Under utredningen har över trettio förhör genomförts, varav åtta med barn. Barnförhören har spelats in på videoband och skrivits ut i dialogform. Polisen har redovisat de vidtagna åtgärderna löpande och åklagaren EE har till stor del lämnat direktiv utan dröjsmål. Direktiven har i några fall även innehållit påminnelser. Av åklagaren EE:s yttrande framgår att det vid några tillfällen lämnats direktiv och påminnelser som dock inte diariesförts vilket i sig är en brist. Under tre perioder har utredningen stått stilla. Dessa perioder överstiger inte tre månader och sammanfaller delvis med åklagaren EE:s sjukskrivningsperioder och semestertider liksom med den utredande polisens tjänstledighet. Det bör emellertid framhållas att åtgärder genomförts även under åklagaren EE:s och utredarens frånvaro.

Kammarchefen och åklagaren EE har båda uppgett att arbetsbelastningen på kammaren varit mycket hög under den tid som den nu aktuella utredningen bedrevs.

Det finns många faktorer som påverkat handläggningstiden i det aktuella ärendet. Handläggningen har dragit ut på tiden genom de tillkommande anmälningarna, problemen med att få barnförhör till stånd samt att flera barnförhör hållits under utredningen. Tjänstledigheter, sjukskrivningar och hög arbetsbelastning har också inverkat på tidsåtgången. Som jag tidigare framhållit har inte förundersökningsledningen varit inaktiv under mycket långa perioder och åklagaren EE har också vidtagit åtgärder för att driva förundersökningarna framåt. Det har emellertid varit fråga om ett s.k. fristående där det är än mer viktigt att utredningen bedrivs skyndsamt och att polisen uppmärksammas på den tidsfrist som utredningen omfattas av. Om en sådan frist inte kan hållas är det också, som nämnts, viktigt att kammarledningen uppmärksammas på detta.

Sammanfattningsvis kan jag således konstatera att det visserligen finns flera omständigheter som bidragit till den långa handläggningstiden och att åklagaren EE huvudsakligen vidtagit åtgärder för att driva förundersökningarna framåt. Utredningen borde emellertid ha bedrivits med större skyndsamhet än vad som kom att bli fallet.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

När det, som i det nu aktuella fallet, rör sig om en förundersökning i vilken målsäganden är under 18 år ställs det i 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948, förkortad FUK) upp ett särskilt krav på skyndsamhet. Om målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år ska förundersökningen bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktas mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Exempel på sådana särskilda omständigheter som kan motivera ett överskridande av den aktuella tidsfristen är att det är fråga om en mycket omfattande brottsutredning eller att många barnförhör behöver hållas. Personalbrist eller förekomst av ett stort antal andra ärenden av förturskaraktär utgör däremot inte skäl att överskrida fristen (se SOU 2000:42 s. 91).

Det är undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rätts-säkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren ska också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet (1 a § FUK).

Av utredningen framgår att den första anmälan gjordes i november 2005, att det därefter gjordes fem ytterligare anmälningar som kom att handläggas gemensamt med den första anmälan därför att samma person utpekades som gärningsman och att det dröjde ett år från den första anmälan till dess att den personen noterades som skäligen misstänkt för de då aktuella gärningarna. Beslut i åtalsfrågan kom sedan att fattas först i augusti 2008, drygt 2 år och 8 månader efter det att den första anmälan hade gjorts.

Jag ifrågasätter inte att det aktuella ärendet varit omfattande och att det också kan ha funnits skäl att överskrida tidsfristen. Såväl tillkommande anmälningar som problem av det slag som angetts med att få till stånd förhör med barn kan utgöra godtagbara skäl att överskrida fristen. En så lång handläggningstid som det varit fråga om, mer än två och ett halvt år från det att den första anmälan gjordes, är emellertid oacceptabel. I ett ärende där ett särskilt skyndsamhetskrav och en frist gäller för handläggningen är det således inte godtagbart att det återkommande dröjer flera veckor eller månader innan åtgärder vidtas eller nya direktiv ges. Förundersökningsledaren har här ett särskilt ansvar för att påskynda handläggningen.

Av DD:s upplysningar framgår att han haft hälsoproblem under en längre period av det aktuella ärendets handläggningstid och att detta påverkat hans arbetskapacitet, vilket givetvis är förståeligt. Det är chefsåklagaren som ytterst har det övergripande ansvaret för verksamheten och uppgiften att planera, leda och fördela arbetet vid

kammaren. Om en medarbetare under en längre period har hälsoproblem är det naturligtvis önskvärt att denne själv informerar chefen om han eller hon har svårigheter med att hinna med enskilda ärenden i vilka t.ex. frister löper. I en sådan situation åligger det emellertid också chefsåklagaren att på eget initiativ se till att arbetsläget för den aktuella åklagaren följs upp. Chefsåklagaren måste skaffa sig kännedom om de enskilda ärenden som åklagare inte har möjlighet att prioritera i den utsträckning som fordras. Jag noterar att CC under en dryg månad våren 2007, enligt vad DD uppgett, handlade ärendet när denne var frånvarande. Han har således haft särskild insikt i ärendet och borde därför, även med hänsyn till det ansträngda arbetsläget, ha följt upp detta och vidtagit åtgärder för att förkorta handläggningstiden.

Slutligen vill jag framhålla, med anledning av den tidsfrist som gäller i ärenden av detta slag, att det inte är godtagbart att det dröjer fem månader från det att direktiv ges om att utredningen ska slutföras, genom sammanställning av förundersökningsprotokoll och slutdelgivning, till dess att beslut i åtalsfrågan föreligger. En förundersökningsledare måste bevaka och följa upp att polisen vidtar denna åtgärd snabbare.

Sammantaget kan jag således konstatera att handläggningstiden i det aktuella ärendet, ca två år och sju månader från det att den första anmälan gjordes, varit oacceptabel och jag är således kritisk till att inte kraftfullare åtgärder vidtogs för att påskynda handläggningen.

Vad gäller polisens handläggning har jag inte funnit tillräcklig anledning att utreda bl.a. den uppgivna bristen på barnutredare.

Vad som i övrigt framkommit föranleder inte något uttalande eller någon ytterligare åtgärd från min sida.

Med dessa uttalanden avslutas ärendet.

Bilaga 1 till JO:s beslut i ärende 2389-2009

DD:s upplysningar

051129 inkom anmälan K192011-05 från social myndighet till åklagarkammaren om misstänkt sexuellt ofredande mot barnet GG.

051201 gavs direktiv om komplettering av anmälan från socialmyndigheten då den var så bristfällig att den inte kunde ligga till grund för någon utredning.

051212 inkom förhör med modern HH där det bland annat framgick att FF sedan sommaren 2005 ej sammanbodde med familjen.

051213 beslöts på grund av modern HH:s uppgifter att inleda förundersökning beträffande sexuellt ofredande, som jag – såvitt jag minns – bedömde låg på bötesnivå om något brott överhuvudtaget förelåg. Direktiv gavs. Skälig misstanke påfördes ej då uppgifterna från modern och i övrigt var knapphändiga.

060113 inkom anmälningar från modern HH och en styvson KK till FF om misshandel och olaga hot. Dessa händelser skulle ha skett vid gemensamt nyårsfirande hos FF i december 2005. Handläggningen av dessa anmälningar överflyttades till annan åklagarkammare.

060130 besked från utredaren om att hon var tjänstledig till 060227 och att begärt vittnesförhör skulle hållas 060303. Förhöret inkom 060306.

060309 komplettering av anmälan från socialmyndigheten – teckning och ”brev” från GG. Det framkom också att GG inte ville prata om saken ens inför sin mor. Försök att hålla förhör med GG bedömdes i det läget inte som meningsfullt utan hon behövde mer tid på sig för att kunna berätta.

060427 ny anmälan K58592-06 från modern HH om våldtäkt och sexuellt ofredande riktat mot henne själv – brott med början redan fem till sex år före anmälan.

060428 fattades beslut om att inleda förundersökning och direktiv gavs såväl beträffande den nya som den tidigare anmälan, bland annat att GG skulle höras.

060703 inkom förhör och andra handlingar jämte besked om att handläggaren var tjänstledig till den 21 augusti 2006.

060824 inkom ny anmälan K130567-06 från HH om sexuellt ofredande riktat mot henne själv.

060908 inleddes förundersökning beträffande denna och gavs direktiv.

061011 inkom förhör med HH där det framgick att GG börjat tala om det som FF skulle ha gjort. GG hade börjat gå på samtal på Utväg och där börjat tala om vad som hänt.

061103 inkom förhör med HH och anteckningar GG gjort 29-30 oktober. Förhör med morfadern EE fanns också bifogat.

061129 ny anmälan K188285-06 om sexuellt ofredande av barnet JJ.

061219 fattades beslut om att inleda förundersökning beträffande brott mot JJ. Direktiv lämnades även beträffande tidigare anmälningar. Då GG brutit sin tystnad och börjat prata och skriva om vad som hänt gavs direktiv om videoförhör med både henne och JJ. Brist på barnutredare förelåg vid denna tid (se nedan).

Uppgifter inkom om att GG mådde dåligt och hade det allmänt jobbigt. Av förhör 070129 med modern framgick att GG ofta fick raseriutbrott och även försökt att skada sig själv. GG blev tillsammans med HH inlagd på familjehemmet Hässlehus 070208 och åtta veckor framåt. Förhör med GG under denna tid bedömdes inte lämpligt av hänsyn till barnet bästa.

På grund av bristen på barnutredare i Borås fick bistånd med barnutredare begäras från polisen i Lerum. Telefax från barnutredaren inkom 070308.

070315 erhöles telefonkontakt med den vidtalade barnutredaren angående förhören.

070316 hade jag telefonkontakt med den blivande försvararen i målet om att utverka FF:s medgivande till att GG och F hördes – allt för att spara in tid genom att inte behöva förordna särskild företrädare i målet och då ha ytterligare en persons agenda att ta hänsyn till vid tidsplaneringen för förhören. Besked erhöles samma dag om att FF inte motsatte sig förhören.

070319 inkom besked från polisen om tidpunkt för förhören.

070327 hördes GG. Hon hade svårt för att berätta och först efter en lång startsträcka lämnade hon vissa uppgifter om vad som skulle ha hänt. Barnet JJ hördes dagen efter.

På grund av de relativt knapphändiga uppgifter som framkom vid förhören behövde nya förhör hållas.

070413 hölls nytt förhör med GG. Hon drog då jackan över huvudet och vägrade svara på frågor.

070419 gjordes ett nytt försök att höra GG. Hon talade då inledningsvis om att hon fått en sticka i handen men vägrade konsekvent att svara på några frågor om övergrepp. Efter detta förhör vägrade GG att överhuvudtaget komma till något nytt barnförhör. Bland annat på grund härav kom inte något nytt förhör med henne till stånd förrän 071204 där försvararen och målsägandebiträdet kunde närvara.

Under tiden 070322 -070509 handlades målet av ca CC på grund av min frånvaro (se nedan).

070605 ny anmälan K 87325-07 inkom om påstått sexuellt ofredande mot barnet G.

Efter återkomst från min semester sökte jag utan resultat utredningsmannen per telefon 070809 för ett sammanträffande och genomgång av ärendet för dess vidare handläggning. Jag gick därefter själv igenom det som fanns tillgängligt i akten och gav skriftligt direktiv 070829 om att jag snarast behövde kontakt med utredaren. Jag informerade försvararen dagen efter om vad som hänt och att FF alltså var misstänkt.

070913 fick jag telefonkontakt med utredaren och tid för genomgång av ärendet bestämdes till 070926. Vid mötet gavs direktiv om kompletterande förhör och barnförhör.

071101 inkommer ny anmälan K182575-07 rörande misshandel av GG. Förundersökning inleddes och direktiv gavs. Utredningen lades sedermera ned.

Barnförhör hölls 071116 med ett vittne och två barnförhör 071204 med olika målsägande.

Efter ny genomgång av ärendet gavs direktiv 080303 om att slutföra utredningen.

080421 direktiv och beslut till polisen efter förfrågan samma dag.

080508 nytt direktiv som ska uppfattas som en påminnelse att sätta samman protokoll.

080513 sökt utredaren per telefon utan att få kontakt.

080516 kontakt med utredaren som uppger att ärendet är klart för delgivning.

080612 sökt utredaren per telefon utan att få kontakt.

080701 skriftlig påminnelse.

080714 inkommer besked om att FF 080618 begärt kompletteringar av utredningen. Telefonkontakt samma dag eller någon dag senare med utredaren att ärendet måste redovisas i befintligt skick och att det ej kan ligga längre. Beslut måste fattas före min semester. Tillräckligt material för beslut i åtalsfrågan finns redan enligt min bedömning. Kompletteringen fick tas in i ett tillägsprotokoll och redovisas senare.

080806 åtal väcks.

Någon gång försommaren 2006 och enligt min minnesbild även vid ett senare tillfälle 2006 eller möjligen januari 2007 (dokumentation av samtalen ej återfunna i akten) hade jag kontakt med utredningsmannen om eventuellt byte av handläggare då hon endast arbetade 40 % och var frånvarande långa perioder. Utredaren hade heller inte utbildning för att hålla barnförhör. Jag fick besked om att hon haft uppe frågan hos sina chefer men att resurserna inte tillät något byte.

På grund av att flera barnutredare var långtidssjukskrivna vid aktuell tid byggdes balanser upp hos polisen beträffande barnärenden i allmänhet och påverkade utredningstiderna under både 2006 och 2007. Förhållandet var påtalat från åklagarkammarens sida.

Hösten 2006 insjuknade jag i lunginflammation/bronkit och var sjukskriven perioden 061030-061116. Efter återkomst i tjänst var mitt allmänna hälsoläge inte bra och försämrades allteftersom. I början av år 2007 blev det mer akut med ständiga bröstsmärtor, yrsel, huvudvärk och trötthet. Trots detta arbetade jag vidare men såg mig tvungen att ta semester 070219-070228 i hopp om att kunna bryta trenden. Åter i tjänst 070301 blev jag efterhand allt sämre och insåg till slut att det inte gick längre utan sökte läkarkontakt. Jag sjukskrevs 070322 och var åter i tjänst 070510. Då hade utprovnigen av en livsvarig medicinsk behandling inletts, vilken inte fann sin rätta form förrän sent hösten 2007 varefter hälsoproblemen sakta började avta men kvarstod in på 2008.

Sjukdom och dess följder har således i varierande grad påverkat min arbetssituation i betydligt över ett års tid.

Min arbetsbelastning under perioden hösten 2006 - mars 2008 var också hög - periodvis mycket hög. Bland annat ansvarade jag – utöver min egen – för en annan frånvarande åklagares rotel perioden september, oktober, november 2007. Balanser hade också uppkommit till följd av min sjukfrånvaro.

Flera samverkande omständigheter har förelegat som påverkat utredningstiden.

Bilaga 2 till JO:s beslut i ärende 2389-2009

CC:s upplysningar

Av kammaråklagare DD:s upplysningar framgår vad som hänt i målet och vilka åtgärder som vidtagits av åklagaren under tiden 2005-11-29 till 2008-08-06 då åtal väcktes.

Av DD:s redogörelse framgår att flera olika faktorer bidragit till att slut-förandet av utredningen dragit ut på tiden. Utredningen har varit omfattande och tidskrävande och handläggningen har fördröjts av att nya anmälningar tillkommit efter hand och att polisen haft brist på både förhørsledare för förhör med barn och även utredare allmänt för denna typ av mål. Bristen har berott på dels flera sjukskrivningar av poliser utbildade för barnförhör och ett allmänt ansträngt arbetsläge på grund av personalomsättning av polispersonal utbildade och tränade för utredningar om sexuella övergrepp och mera komplicerade utredningar angående relationsvåld. Under aktuell tid, särskilt under 2007 och 2008, så har jag från åklagarkammaren i dialog med polismyndigheten påtalat att det inte varit acceptabelt att det under så lång tid funnits allt för få utredare beträffande övergrepp mot barn i det polisområde inom Polismyndigheten för Västra Götaland som motsvarar åklagarkammaren i Borås ansvarsområde.

När det gäller handläggningen av målet vid åklagarkammaren så kan jag bara anse att det är vid två tillfällen oktober-november 2006 till 2006-12-19 och 2007-12-04 till 2008-03-03 som det dröjt längre tid än vad som varit önskvärt innan direktiv om fortsatta utredningsåtgärder meddelats. Som framgår av DD:s redogörelse sammanfaller detta med hans sjukdomsperioder. Då målet varit omfattande och skulle krävt omfattande inläsning om en annan åklagare skulle för längre eller kortare tid ta över handläggningen av målet har det av resursskäl inte funnits någon möjlighet att lägga över målet på annan åklagare. Andra mål av samma typ vari frihetsberövande förekom var tvungna att gå före. Under särskilt tiden hösten 2006 fram till sommaren 2007 var arbetsläget mycket ansträngt på kammaren på grund av långtidssjukskrivningar (inte bara DD:s) och ett stort mål som under flera månader band upp två åklagare samt vakanser på kammaren. Merparten av åklagarna på kammaren var under denna tid dessutom för unga i tjänst för att kunna anförtros handläggningen av ett mål av denna typ och svårighetsgrad. Under hösten 2007 tjänstgjorde kammarens relationsvåldsspecialist på annan kammare varför som DD påpekat han fått ta ett större ansvar än tidigare för handläggningen av särskilt mål om grövre övergrepp mot barn under denna tid.

När det gäller dröjsmålet från väckt åtal till huvudförhandling i målet så har det berott på händelser som inte åklagaren kunnat påverka.